

Sådan kommer I afsted

SIGNE REFSHAUGE KJÆR, LÆRER PÅ NØRRE NISSUM EFTERSKOLE

I artiklen præsenterer jeg en række nedslag i forskellige forløb med stedbaseret læsning, som er gennemført med elever i udskolingen på Kolind Skole på Djursland. Forløbene følger samme fremgangsmåde i udgangspunktet, men tekster, steder og læseaktiviteter er vidt forskellige. Stedbaseret læsning som litteraturpædagogisk metode har potentiale til at lære eleverne at bruge krop, sanser og erfaringer til bl.a. at forstå abstrakt sprog og flertydighed i tekster og til at mærke sammenhænge mellem teksterne, de læser i dansk, og deres eget liv.

Slip klassen løs

Når man én gang har oplevet den nysgerrighed og iver, der opstår ved at slippe en hel klasse løs og lade dem undersøge et nyt sted og gå på jagt efter sammenhænge i en tekst, er der ingen vej tilbage. Man må ud, så meget man kan i danskundervisningen! Derfor har mine elever gået rundt på Aarhus Hovedbanegård en iskold decemberdag for at læse Herman Bang, vandret hjembyen tynd i nazisternes fodspor og besøgt alt fra et autoværksted og en skatehal til et drivhus i en kollegas baghave og en grøft i udkanten af byen.

Stedbaseret læsning som litteraturpædagogisk metode, som den beskrives hos Eggensen (2016), tilbyder en ramme om litteraturundervisningen, hvor sted, tekst og elev bringes i spil med hinanden. Eleven opfordres til at bruge alle sanser og opmærksomt gå på opdagelse både på stedet og i teksten. Min oplevelse er, at stedbaseret læsning har potentiale til at lære eleverne:

- ▶ at forstå abstrakt sprog og flertydige begreber ved at bruge krop og sanser
- ▶ at bruge deres egne erfaringer og *mærke* sammenhænge mellem teksterne, de læser i dansk, og deres eget liv
- ▶ at være nysgerrige på mennesker, steder, miljøer og subkulturer i deres eget lokalområde og i teksterne

” Eleven opfordres til at bruge alle sanser og opmærksomt gå på opdagelse både på stedet og i teksten.

Ned i grøften og op på bakken

I Cecil Bødkers novelle *Efraims øreflip* (Bødker, 1971) udspiller handlingen sig i en grøft. Hovedpersonen Tavs har gemt sig for at undgå at blive set af den søde Camilla – eller måske håber han lige præcis, hun kommer forbi og glider ned ved siden af ham mellem de oprevne græstotter og vilde jordbær? Han havde ellers en alletiders plan, men det hele blev ødelagt af den hånende Efraim. Hvorfor skulle Efraim absolut også stoppe op og spørge, *hvorfor* han sad der i grøften?

Eleverne fra 7. klasse på Kolind Skole har taget teksten under armen og er gået ud til udkanten af byen. Her går en sti langs ådalen, og i mangel af grøftekant må dette gå an. Det kan det også sagtens, for eleverne skal have særligt fokus på højdeforskellen. Forinden har de hjemme i klassen læst teksten i fællesskab, snakket om deres umiddelbare tanker om tekstens personer og handling, og de er blevet sat ind i, hvad der skal ske ude ved ådalen om lidt. Eleverne har prøvet metoden før, så de ved, at det første, de skal gøre, når de kommer til dagens læringssted, er at undersøge det med alle sanser. Hvad kan vi se, høre, dufte og mærke? Hvad lægger vi mærke til? Hvad fyldes vi af? Har vi været her før? Det snakker klassen om i fællesskab, og bagefter er de klar til at sætte sig to og to og læse teksten igen. Denne gang har de stedet som kulisse med alle dets sanseindtryk. Nogle elever lægger sig i græsset med bakken som ryglæn, mens andre sætter sig, så de har udsigt over ådalen.

”Skulle du spørge fra nogen? Bare gå, videre. Men så var det, Efraim stillede sig op og skævede i sine åndssvage træsko og begyndte at blive fræk og alt det der.

Ikke før du siger hvad du sidder der for, havde han sagt.

Og det havde ikke nyttet spor at stirre rasende på ham. Og heller ikke at sige: Hold kæft og forsvind og sådan noget.

Efraim havde bare sagt: Hov hov, det er vel ikke din vej.

Og: Jeg har sgu da ikke gjort dig noget.

Og: Hvad fanden bilder du dig egentlig ind – tror du du skal bestemme hvem der skal gå på vejen?”

(Bødker, 1971)

Eleverne skiftes til at sige replikkerne. Efraim står oppe ved stien, imens Tavs står eller ligger i græsset ved foden af bakken. Alle har på forhånd fået at vide, at de gerne må give liv til rollerne med stemmeføring og gestik, og at de samtidig skal mærke efter i kroppen, hvordan det føles at sige ordene til hinanden, og hvordan det er at være den, der får dem kastet i hovedet.

Billede 1: Eleverne fra 7. klasse på Kolind Skole lever sig ind i rollerne som Efraim og Tavs. Foto: Signe Refshauge Kjær

Klassen mødes så i en rundkreds og snakker om oplevelserne. ”Det er faktisk lidt fedt at være Efraim,” siger en. ”Det er ikke så tit, man får lov til at sige sådan noget – selvom man nogle gange føler det,” siger en anden. Men de fleste kan blive enige om, at det er ubehageligt at være Tavs. ”Det gør ondt at høre ordene, og det er ikke rart at blive talt ned til,” forklarer en tredje. Det kan nogle af eleverne genkende. Inden de går hjem til klassen, tager de hver et par billeder af det, de synes, har været væsentligt ude på stedet.

Ved at placere en del af tekstanalysen i en stedlig kontekst, der har relation til teksten, og ved at give eleverne mulighed for gennem krop og sanser at *erfare*, skabes en anden og mere umiddelbar tilgang til tekstens univers, end hvis de havde siddet i klasselokalet. Eleverne får mulighed for at se gennem hovedpersonernes øjne, mærke, hvad de føler og oplever, hvordan teksten udfolder det abstrakte begreb ’at blive set ned på/talt ned til’. Umiddelbart efter hjemkomst sætter læreren en refleksion i gang med udgangspunkt i det oplevede:

- ▶ Kunne fortællingen være foregået her?
- ▶ Hvilke ligheder og forskelle er der mellem tekstens sted og læringsstedet?
- ▶ Hvad betyder det for jeres forståelse og analyse af teksten, at vi læste den lige netop her?
- ▶ Hvad betyder det for jeres oplevelse af fortællingen, når I læser med alle sanser og med hele kroppen i gang?
- ▶ Hvordan tror I, I ville tænke om teksten, hvis I læste den hjemme i klassen?

” Eleverne får mulighed for at se gennem hovedpersonernes øjne.

Disse erfaringer og refleksioner kan eleverne nu fortsætte tekstarbejdet ud fra. Om dagens danskundervisning evaluerer eleverne bl.a.:

”Jeg synes, man mærker stemningen i historien på en helt anden måde.”

”Det er spændende, man tænker mere over det.”

”Jeg tænker, at det hjælper til at forstå nogle forskellige situationer i teksten, som måske kunne have været svært at fornemme hjemmefra.”

Vælg det rigtige sted og de rigtige læseaktiviteter

Det læringssted, du vælger, behøver ikke være identisk med tekstens sted. I nogle situationer kan det endda være en fordel at vælge et sted, der har en særlig feature for at fremhæve en central pointe i teksten, fx som med *Efraims øreflip*. Handler din valgte tekst om afsked, kan du vælge en tog- eller busstation. Handler det om at blive udstillet eller afsløret, kan du vælge torvet eller butiksgaden. Foregår handlingen i en mørk skov, kan I tage i skoven og prøve at forestille jer, hvordan der ville være, hvis det var mørkt, tage tæpper med eller lignende. Når du skal finde det gode læringssted, kan du spørge dig selv:

- ▶ Hvordan kan teksten være eksemplarisk på den ene eller den anden måde? Hvad er mit faglige fokus?
- ▶ Er der et sted eller miljø i teksten, der har særlig betydning for enten handlingen eller personernes udvikling eller forhold til hinanden? Hvad er den vigtigste begivenhed?

- ▶ Hvilket sted i gåafstand kan honorere nogle af ovenstående elementer?
- ▶ Undersøg evt. byens gadenavne, som ofte afslører en del om, hvad byen har været gennem tiderne, eller søg hjælp på lokalhistorisk arkiv, i bøger eller på nettet.

De læseaktiviteter, du vælger at lave, afhænger af tekst, sted og læseformål, men det er vigtigt, at aktiviteterne på stedet er med til at understøtte fortolkningsarbejdet med teksten. Tænk over: Hvad indbyder dette sted til af handling og refleksion? Hvad har her været tidligere? Hvad er her nu? Hvordan bruges stedet? Her er nogle forslag:

- ▶ Visualiser en del af handlingen med billeder/video.
- ▶ Saml på artefakter (eleverne bør altid have *noget* med hjem).
- ▶ Saml på sanseindtryk, fx ”hvor mange dufte kan I finde?”
- ▶ Udvælg relevante ord, fx ”menneskemylder”, ”tætpakket” og ”mørkt”, og visualiser ordene med billeder/video/kroppen.
- ▶ Find små fagtekster, der nuancerer temaet, fx ”Hvad blev torvet her brugt til i gamle dage?”
- ▶ Beskriv i så mange detaljer som muligt.
- ▶ Skriv videre på historien, skriv dagbog, skriv...?

Resten af min guide til stedbaseret læsning kan findes i ”Guide til stedbaseret læsning i dansk” (Kjær, 2020).

De stærkeste rødder

Når eleverne evaluerer forløb med stedbaseret læsning, fornemmer jeg ofte en oplevelse af, at det er spændende at komme ud og gå på opdagelse med krop og sanser. Det til trods for, at det sjældent er muligt at bevæge sig ret langt væk fra skolens nærområde. Jeg oplever, at eleverne efterfølgende både i og uden for danskundervisningen bevæger sig mere undrende og nysgerrigt rundt i deres verden. Det er, når man skaber oplevelser på et sted, at stedet har potentiale til at give noget tilbage.

I litteraturen læser og lærer vi om menneskelivets grundvilkår, og mennesker er til alle tider rundet af de steder, hvor livet leves, og de betydningsfulde begivenheder udspiller sig. Således er nogle steder betydningsfulde, mens andre forbliver uden særlig betydning. Man kan argumentere for, at vi i denne digitale tidsalder bliver mere og mere løsrevet fra det lokale liv til fordel for en mere globaliseret og pluralistisk virkelighed, og at det er vigtigt at fastholde børn og unge i, at de hører til på et bestemt sted, som de kan møde verden fra. De skal lære at være til stede og involvere sig der, hvor de er. Ph.d. og lektor Louise Mønster formulerer det på følgende måde: ”Hvis vi anlægger en specifik stedlig vinkel på litteraturen, bliver vi ikke bare klogere på os selv, men også på verden. At de to ting hænger sammen, tillader stedet os nemlig ikke at glemme” (Mønster, 2009, s. 370).

” **Det er vigtigt at fastholde børn og unge i, at de hører til på et bestemt sted, som de kan møde verden fra. De skal lære at være til stede og involvere sig der, hvor de er.**

Da eleverne på 8. årgang på Kolind Skole i foråret 2020 var hjemsendt pga. coronapandemien, bød en mulighed sig for at gøre disse mere subjektive steder til genstand for refleksion på ny. På det tidspunkt havde de arbejdet regelmæssigt med stedbaseret læsning gennem hele skoleåret, så de kunne nemt sendes ud og læse på egen hånd. Derfor blev computerskærmene slukket, og de blinde headsets blev lagt væk til fordel for forårssolens blege lys. Med sig havde eleverne to tekster,

en mobiltelefon og en opgave. En elev gik forbi sin gamle børnehave, en stillede sig ved kirken, en satte sig i shelteren ved sit gamle FDF-hus, og et par stykker tog ud til hestene. Som optakt til den stedbaserede læsning arbejdede eleverne med Oscar K's billedværk *LEJREN* (2011), og som en del af arbejdet fik de til opgave at lave en perspektivering til *Kære Linedanser* (1998) – Per Krøis Kjærsgaards populære sang til ungdommen. Hjemme foran skærmen havde de analyseret sangteksten med fokus på billedsprog, tema og tekstens jeg/du-forhold. I begge tekster benyttedes en cirkusanalogi til at beskrive det virvar af tanker, følelser, indtryk og udfordringer, man møder i sine ungdomsår, og som bestandig forlanger, at man træffer valg. Derfor blev eleverne også bedt om at vælge. De skulle nemlig vælge et sted, der havde særlig betydning for dem, og der skulle de tage ud og optage en video med følgende oplæg:

Opgaven i trin

(Jeg har også lavet en video, hvor jeg gennemgår opgaven og kommer med eksempler på steder. Og så har jeg lavet et eksempel på, hvordan opgaven kan løses – se herunder, når du har læst opgavens trin.)

1. Først skal du vælge et STED, som du synes har betydning for dig/din personlige udvikling. **Det skal være et sted UDENFOR.**
2. Vælg et VERS i *Kære Linedanser*, som du synes, er mest interessant, eller som bedst beskriver det at blive voksen.
3. Øv dig i at læse verset op et par gange, så det lyder godt.
4. I dit valgte vers er der helt sikkert nogle sproglige billeder, der handler om det at blive voksen. Øv dig i at forklare, hvordan det kommer til udtryk i dit valgte vers.
5. Øv dig i at forklare, hvordan *Kære Linedanser* og *LEJREN* begge handler om det at blive voksen. Find sammenhænge mellem de to teksters tema.
6. Lav et lille manuskript, hvor du skriver ned: Hvad gør jeg først? Hvad gør jeg bagefter? Hvordan vil jeg filme? Hvilke kameravinkler vil jeg bruge? osv. Så er du ordentligt forberedt.
7. Du skal nu ud og optage din video. Husk iPad/mobil og teksten. Husk, at lyden skal være så god, at man kan høre alt, hvad du siger.
8. Din video skal redigeres, så den bliver spændende at se.

Det var en stor fornøjelse at opleve, hvor meget energi og refleksion eleverne lagde i videoerne. En elev, Anna, behøvede ikke bevæge sig længere væk end lige uden for sin hoveddør, for hendes sted var den badmintonbane, familien havde tegnet med kridt i indkørslen. Hendes video begynder med, at hun fortæller, hvor stor betydning badminton har haft for hende, imens hun filmer ned på sine fødder, der går som på en line på kridtstregerne. Hun citerer vers 3, og ved allersidste linje tilter hun kameraet op langs et af havens træer. Bagefter fortæller hun:

De stærkeste rødder har træer i blæst ... Her tænker jeg, at rødderne er oplevelser, du har mødt, folk, der støtter dig, altså, jo stærkere et udgangspunkt, du føler, du har, jo mere mod har du til at komme ud i den hårde blæst, komme ud og møde nogle voldsommere udfordringer, komme ud i livet.

Anna formår at binde en tråd mellem teksten, stedet og hendes egne erfaringer, og jeg får en fornemmelse af, at teksten pludselig folder sine erfaringer ud for hende og bliver noget, hun næsten kan række ud og røre ved. Tekstens udsagn bliver håndgribelige. At elevernes videoer fremstod så oprigtige, tilskriver jeg samspillet mellem tekst(er), læseaktiviteter og det, at eleverne var alene og befandt sig på et bestemt sted, der havde betydning for dem. Jeg er overbevist om, at resultatet var blevet et andet, hvis de havde arbejdet med dem på skolen.

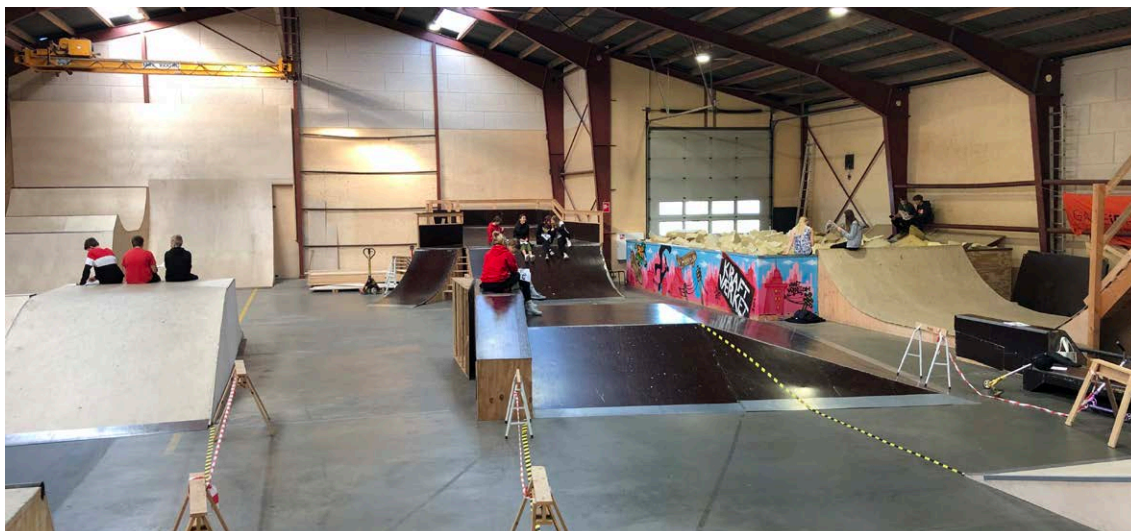
” Jeg får en fornemmelse af, at teksten pludselig folder sine erfaringer ud for hende og bliver noget, hun næsten kan række ud og røre ved.

Det fremmede

I løbet af skolegangen er en anden af vores fornemste opgaver at præsentere børnene og de unge for 'det fremmede' – det, de ikke nødvendigvis selv havde opdaget eller ville blive eksponeret for. Vi skal udvide deres horisont. Vi dansklærere er så heldige, at litteraturlæsning har en helt særlig evne til netop det – og heldigvis er mangfoldigheden i (også nyere) dansk litteratur stor og bliver hele tiden større. Men hvad nu hvis vi ud over at fortælle dem om spændende miljøer og kulturer kunne *vise* dem den mangfoldighed, der er lige omkring os – i deres lokalområde?

I Kolind ligger Kraftværket; en gammel fabriksbygning, der er blevet indrettet med udfordrende skatebaner, en springgrav, et lager af låne-køretøjer og en lille kiosk. Både ude og inde er væggene blevet dekoreret med den sejeste graffiti. Stedet bruges flittigt af områdets unge (især drengene) om eftermiddagen og i weekenderne, men 8. klasse fik lov at komme derind uden for åbningstid. Med sig havde de den tempofyldte reportage af Louise Skov Andersen med rubrikken *Nogen der vil tackles?* (2011). Reportagen følger det københavnske roller derby-hold Kick Ass Cuties, som består af bad ass-kvinder med rulleskøjter, hjelme og tatoveringer.

Det var kun få af klassens elever, der havde prøvet skatebanen før, men heldigvis var der et par drenge, der både var kendte i lokalerne og helt eminente til at køre på løbehjul, så de lærte lige de modigste af os et par tricks. Eleverne fik lov at udforske stedet en halv times tid, og bagefter satte de sig i sofaerne eller på skatebanerne med benene dinglede ud over kanten og læste. Med sig havde de tre farveblyanter – en for hver af reportagens fortælleformer. Målet var at give eleverne en oplevelse af at kunne bruge stedet og deres sansninger og erfaringer til at sætte sig ind i reportagens (for nogle temmelig fremmede) miljø.

Billede 2: Efter at have udfordret Kraftværkets mange ramper satte eleverne sig for at læse. Foto: Signe Refshauge Kjær

Det samme var målet, da klassen en varm sommerdag besøgte byens autoværksted for at læse et kapitel af Kim Fupz Aakesons socialrealistiske roman *Pragtfuldt, pragtfuldt* (2015) inspireret af Pernille Damm Mønsted Pjedsted og det forløb på Gyldendals fagportal, der bearbejder roma-

nen som hovedværk. I romanen møder vi fortælleren Morten, der bor på sin fars autoværksted et sted i provinsen. Morten beskriver sit forhold til sin far og Polak, som er farens medhjælper, fra autoværkstedets olielugtende indre, og vi oplever, hvordan Morten udvikler sig, i takt med at hans Austin Haley – konfirmationsgaven fra hans far – bliver mere og mere køreklar. Det er et barskt miljø med druk, sex, vold og farens mord på Polak, men Morten vokser med det ansvar, der bliver ham pålagt. Pjedsted beskriver romanen sådan: ”Værket handler om at finde sig selv og at blive voksen, mens man som ung er påvirket af voksne, deres holdninger og handlinger” (Pjedsted, 2016, s. 12). Til det kapitel, eleverne skulle arbejde med, lægger opgaverne på Gyldendals fagportal op til en undersøgelse af netop moralen hos de voksne i romanen, bl.a. med følgende opgave:

” I Mortens familie har de en regel om, at de voksne går i kælder- ren, når de skændes. Hvilken moral, tror I, ligger til grund for denne regel?

”I Mortens familie har de en regel om, at de voksne går i kælderen, når de skændes. Hvilken moral, tror I, ligger til grund for denne regel?

Opfattelsen af, hvad der er rigtigt og forkert, kan være meget forskellig fra person til person, fra familie til familie og fra samfund til samfund. Vi udvikler vores evne til at kunne vurdere handlinger moralsk gennem barndommen, bl.a. ved at se på det, de voksne omkring os gør og siger.”

(Gyldendals fagportaler u.å.)

Ligesom Morten har svært ved at forstå de voksne omkring sig, var det svært for eleverne at forholde sig til begrebet ’moral’ og ’de voksnes verden’ i romanen. For bedre at forstå det, Morten tænker og udfordres af, måtte eleverne øve sig i at sætte sig i hans sted. Med det udgangspunkt gik vi mod byens autoværksted. For god ordens skyld må det nævnes, at det ikke er nødvendigt at finde en mekaniker med samme kvaliteter som i romanen. Pjedsted forklarer, at det ”derimod er hensigten med den stedbaserede tilgang at forstå og kende stederne og deres egenskaber for at kunne sætte sig i den andens sted med værket” (Pjedsted, 2016, s. 13).

Vi havde på forhånd lavet en aftale, som var med det forbehold, at vi ikke gik i vejen, og med den opfordring, at vi bare skulle spørge, hvis der var noget, vi var nysgerrige på. Efter eleverne havde været rundt og mærke oliedriften i næseborene og kigge ind ad vinduerne og de åbne porte, hvor arbejdet var i fuld gang allerede, satte de sig og genlæste kapitlet. Derefter skulle de løse opgaver, der havde til formål at få dem til som fluer på væggen at følge opmærksomt med i den arbejdsgang og det miljø, de var kommet til, og beskrive det så præcist som muligt.

” Efter eleverne havde været rundt og mærke oliedriften i næ- seborene og kigge ind ad vinduerne og de åbne porte, hvor arbejdet var i fuld gang allerede, satte de sig og genlæste kapitlet.

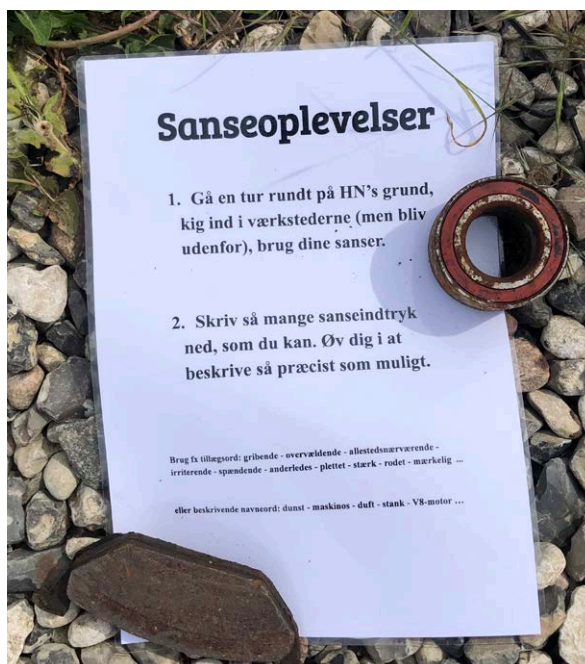
Hjemme i klassen blev eleverne som vanlig bedt om at reflektere over stedet, teksten og læseaktiviteterne, og begrebet moral blev taget frem igen. Hvilken moral ligger til grund for forældrenes holdninger og handlinger? Hvorfor tager Morten de valg, han tager? Hvilken rolle spiller hans

forældres handlinger for udviklingen af hans egen moral? Jeg er overbevist om, at eleverne tog fra autoværkstedet med en bedre forståelse af både tekstens miljø, men også af Mortens forhold til sine forældre. Mit stille håb er, at de også er blevet lidt mere nysgerrige på deres lokalområde. Eleverne fortalte om oplevelsen med stedbaseret læsning på autoværkstedet:

”Man går lidt mere i dybden med de forskellige steder og de vigtige ting i kapitlet.”

”Det gode var, at man kunne se det, der skete, for sig, som om man stod lige ved siden af og var der.”

”Man kan bedre sætte tingene i perspektiv og leve sig ind i teksten, fordi man er et lignende sted.”

Billede 3: Eleverne fik brug for alle sanser til de læseaktiviteter, de skulle udføre ved autoværkstedet. Dette er en af opgaverne. Foto: Signe Refshauge Kjær

Godt at komme ud, men svært at koncentrere sig

Min oplevelse er, at stedbaseret læsning åbner nye og spændende muligheder for tekstarbejdet i danskfaget, som vil motivere både elever og lærer, men der er selvfølgelig udfordringer, man skal tage højde for. Som en elev sagde: ”Det var godt at komme ud, men det var svært at koncentrere sig”. Hvis der sker for meget ude på stedet, eller hvis eleverne skal være opmærksomme på flere ting på samme tid, kan de gode intentioner spænde ben for hinanden. Vejret kan være både en medspiller og en modspiller, og hvis det ikke giver mening for eleverne at tage ud på et sted og læse, kan motivationen være en barriere for læring. Derudover er det vigtigt, at den stedbaserede læsning indgår som en del af et forløb, hvor der bygges bro mellem ude- og indeaktiviteterne.

For den uerfarne lærer, der ikke har prøvet kræfter med metoden før, kan det tage lidt ekstra tid at forberede de første gange, man tager klassen med ud for at læse og bearbejde en tekst. Men øvelse gør mester, og efterhånden bliver det lettere at få øje på teksternes sted-potentiale. Ideerne vil begynde at pible frem, næsten uanset hvor man er. Herunder er ti fede forslag – nogle afprøvet, og resten står i kø for at blive realiseret. Stedbaseret læsning kræver også tilvænnelse for eleverne, så det er vigtigt at forklare dem grundigt, hvad de skal ude på stedet, og hvad formålet er, og det er vigtigt at reflektere over arbejdet efterfølgende. Hvorfor tog vi lige netop derhen? Hvad var formålet med at lave lige netop den øvelse? Efter nogle gange vænner eleverne sig til metoden og bliver gode til at tage ansvar for egen læring ude på stederne, og min oplevelse er, at deres tekstengagement i undervisningen generelt bliver større. Lad mig give eleverne ordet til et par afsluttende bemærkninger om stedbaseret læsning som metode:

”Det var anderledes – tror, man forstod teksten anderledes.”

”Man læser det mere grundigt.”

”Man kan huske det bedre, end hvis man bare sidder og læser derhjemme.”

”Man kan forstå teksten bedre, når man føler, man er ’samme’ sted.”

”Jeg tror, det vil være en god ting til eksamen i forhold til at kunne huske det, man læser.”

Ti fede forslag

- ▶ Læs Anders Bodelsens *Drivhuset* (1965) en varm og lys sensommerdag ved et drivhus og/eller et æbletræ – gerne et, der bugner med moden og overmoden frugt.
- ▶ Der er næsten en fortælling fra 2. verdenskrig i alle lokalområder. Læs Halfdan Rasmussens digt *Bare en regnvejrsaften* (1945) eller Martin Petersens roman *Med ilden i ryggen* (1999) på vej rundt i byen med stop ved de bygninger, hvor der er lokale historier om tyskere eller modstandsfolk. Brug det lokalhistoriske arkiv eller find historiske udgivelser om lokalområdet.
- ▶ Tag på vandring med H. C. Andersens *Klokken* (1845) med udgangspunkt fra kirken og ud til et skovbryn, evt. med stop/nedslag undervejs.
- ▶ Læs *Klodshans*, *Klottehans* eller *Det er ganske vist* på en gammel kro eller på torvet med udgangspunkt i teksten som del af en mundtlig fortælletradition.
- ▶ Reportager er nærmest selvskrevne til at tage under armen og ud på et sted og læse, fx Charlotte Rytters *Monsterfedt i kirken* (2003), ja, gæt hvor. Tag evt. en højttaler med og afspil noget Eminem, imens eleverne udarbejder forslag til aktiviteter, der ville trække flere unge ind i kirkerummet.
- ▶ Læs romanen *Den sidste henrettelse* (2010) af Jesper Wung-Sung på en galgebakke.
- ▶ En kirkegård er ideel som læringssted for arbejdet med mange forskellige temaer, bl.a. sorg/det at miste, ældre litteratur og mystik/uhygge. Her kan bl.a. nævnes Camilla Wandahls ungdomsroman *Ask konge taber* (2013), Henrik Pontoppidans *Ane-Mette* (1887), Guy de Maupassants novelle *Var det en drøm?* (1880)¹ og Catherine Brightons billedroman *Den tavse dreng – en gådefuld fortælling* (1991).
- ▶ Læs et debatindlæg på en café eller i spisesalen, hvor man ofte diskuterer hen over middagen. Lad eleverne argumentere for forskellige emner og derefter lede efter argumenter i teksten.
- ▶ Læs Herman Bangs *Branden* (1884) rundt om Københavns Christiansborg. Det kan anbefales! Befinder man sig langt fra Borgen, kan mindre også gøre det, fx et stort, gammelt hus – gerne et med gesimser og trappetårne og måske endda en mezzanin eller en statue af Hagar og Ismail.
- ▶ Læs H. C. Andersens *Kejserens nye klæder* på torvet. Fokuser evt. på det at blive udstillet/afsløret. Kombiner evt. med en blog af eller om en influencer eller SoMe-kulturen.

Litteraturliste

Aakeson, K. F. (2015). *Pragtfuldt, pragtfuldt*. Gyldendal.

Andersen, H. C. (u.å.). *Klods-Hans*. Clio Online. Lokaliseret den 28. april 2022 på: <https://dansk.alinea.dk/course/AKOc-eventyr-en-fortryllende-genre/page/Q66I-klods-hans/question-en-sm2Y1G6hGFBQBQVqq7Wg>

Andersen, H. C. (1845). *Klokken*. Gyldendal. Lokaliseret den 28. april 2022 på: <https://dansk.gyldendal.dk/forloeb/perioder/romantikken/kapitler/3-klokken>

Andersen, L. S. (2011, 15. april). Nogen der vil tackle? *Politiken*, *IBYEN*.

Bang, H. (1884, 4. oktober). *Branden*. *Nationaltidende*. <https://arkiv.fata.dk/141/branden.pdf>

Bodelsen, A. (1964). *Drivhuset*. Gyldendal.

Brighton, C. (1991). *Den tavse dreng: en gådefuld fortælling*. Agertoft.

Bødker, C. (1973). Efraims øreflip. I: *Fortællinger omkring Tavs*. Fremad.

1 Se forløb om novellen hos lektor Dorte Vang Eggensen (2014).

Maupassant, G. (2011). Var det en drøm? I: Eggersen, D. V. (red.), *Fuld forvandling: Fiktionslæsning i overbygningen*. Systime.

Eggersen, D. V. (2014). Af sted er du kommet. *Fællesskrift*, (14).

Eggersen, D. V. (2016). Af sted med jer! Stedbaseret læsning som litteraturpædagogisk metode. I: Bock, K., Bonderup, H., Christensen, M. V., Gøttsche, N. B., Rydén, M.-M., Svendsen, H. B., & Tetler, S. (red.), *Genrepædagogik og andre nye veje i læse- og skriveundervisningen*. Hans Reitzels Forlag.

Gyldendals fagportaler (u.å.). *De voksnes verden*. Dansk, 7.-10. klasse. Lokaliseret den 28. april 2022 på: <https://dansk.gyldendal.dk/forloeb/hovedvaerker/pragtfuldt-pragtfuldt/kapitler/mens-du-laeser/7-de-voksnes-verden>

Kjær, S. R. (2020, 08. april). Guide til stedbaseret læsning i dansk. *Folkeskolen*. Lokaliseret den 28. april 2022 på: <https://www.folkeskolen.dk/dansk-dansk-indskoling-dansk-mellemtrin/guide-til-stedbaseret-laesning-i-dansk/3297445>

Kjærsgaard, P. K. (1998). *Kære Linedanser*. I: Faurholt, J. (red.), *Højskolesangbogen*. Højskolerne.

Klotte Hans (2016, red.). Clio Online. Lokaliseret den 28. april 2022 på: <https://portals.clio.me/dk/dansk/7-10/storage-folder/clioboeger/k/klotte-hans/>

Oscar K. (2011). *Lejren*. Høst & Søn.

Petersen, M. (1999). *Med Ilden i Ryggen*. Høst & Søn.

Pjedsted, P. D. M. (2016). At sætte sig i den andens sted med stedet: litteraturens og stedets dannelsespotentialer. *Viden om Læsning*, (20), s. 10-17.

Pontoppidan, H. (2018). Ane-Mette. I: Kristensen, P. E. (red.), *Fra Hytterne*. Books on Demand (originalværk udgivet 1887).

Rasmussen, H. (1945). *Bare en regnvejrsaften. Digte under Besættelsen*. Carit Andersens Forlag.

Rytter, C. (2003). Monsterfedt i kirken. *Ud & Se* (juni), s. 26-29. Lokaliseret den 28. april 2022 på: <https://dansk.gyldendal.dk/learningObject/68b5a1ad-a377-4a5a-be0d-8c38974fa1de>

Wandahl, C. (2013). *Ask konge taber*. Høst & Søn.

Om forfatteren

Signe Refshauge Kjær er uddannet lærer i 2018 og skrev bachelorprojekt om stedbaseret læsning og erfaringspædagogik. Hun har været ansat på Kolind Skole og er nu ansat i 10. klasse på Nørre Nissum Efterskole. Hun deltog med en udskolingsklasse fra Kolind Skole i Dorte Vang Eggersens ph.d.-projekt med titlen *Noget andet i stedet. Stedbaseret læsning som litteraturpædagogisk metode i grundskolen* og har udgivet flere artikler om emnet.

De **stærkeste rødder** har træer i blæst ... Her tænker jeg, at rødderne er **oplevelser**, du har mødt, folk, der støtter dig, altså, jo stærkere et udgangspunkt, du føler, du har, jo mere **mod** har du til at komme ud i den **hårde blæst**, komme ud og møde nogle voldsommere udfordringer, **komme ud i livet.**

(Anna, 8. klasse)